

УДК 81'316

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.18>

Г. А. БЕВЗО

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри загальноосвітніх дисциплін,
Українсько-американський університет Конкордія, м. Київ, Україна
Електронна пошта: halyna.bevzo@uacu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-3731-8867>*

А. Д. АЛИЄВА

*кандидат філологічних наук,
викладач кафедри іноземної та української філології,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: sep-tima@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-7888-9776>*

О. С. ПОЛІЩУК

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри спеціальної мовної підготовки,
Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна
Електронна пошта: oleksandr_polishchuk@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-9306-617X>*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Стаття присвячена аналізу структурних та семантичних особливостей англomовної військової термінології. Наукова новизна дослідження полягає у тому, що у роботі військова термінологія розглядається у розвитку під впливом соціальних процесів і явищ, що відбуваються у суспільстві. Доведено, що сфера вживання військової термінології давно не обмежується використанням її військовими фахівцями під час різних військових операцій та повсякденного життя армії. У сучасних умовах, коли засоби масової інформації мають доступ до участі та висвітлення різних політичних подій, у тому числі й військових конфліктів, військова термінологія регулярно використовується політиками, журналістами, дипломатами та ще цілою низкою фахівців, а також пересічними громадянами. Нові терміни аналізуються в плані їх відповідності вимогам щодо стандартизації; оцінюється вплив різних політичних подій та військових конфліктів на формування та функціонування англomовної військової термінології. У статті в аспекті частотності наведено список найбільш уживаних військових термінів, які актуалізувалися в англomовному медійному дискурсі під час російсько-української війни. Доведено, що загальноживана лексика переходить у статус військового терміна та навпаки під впливом опису гібридного перебігу війни англomовними журналістами. У ході аналізу англomовних медійних текстів про російсько-українську війну з'ясовано, що до військової термінології можна зарахувати не лише лексику, яка позначає зброю, амуніцію та військові дії, як це було раніше, але й номінативні одиниці, які позначають постраждалих та гуманітарні організації, а також дії, спрямовані на порятунок людей та відновлення миру.

Ключеві слова: афіксація, військова термінологія, запозичення, конверсія, словоскладання, термінотворення.

Постановка проблеми. Філософська концепція нашого часу передбачає абсолютний пріоритет інформації над іншими складовими буття, і як наслідок цього явища, вживання термінів у сучасних умовах більше не є прерогативою спеціалістів у тій чи іншій галузі. Це неми-

нуче впливає термінологічну суть спеціальної одиниці і призводить до появи нових закономірностей функціонування термінів.

Актуальність дослідження визначається роллю термінології у процесі наукового пізнання. Жодна галузь науки неспроможна

успішно розвиватися без термінології, що є відображенням її стану. Звернення до військової термінології актуальне нині у зв'язку з безпрецедентним її використанням у засобах масової інформації, у центрі уваги яких постійно опиняються воєнні конфлікти та подібна тематика. Військова термінологія регулярно використовується у різноманітти контекстів і перебуває у стані інтенсивного розвитку за умов сучасного технічного прогресу.

Аналіз попередніх досліджень. Термінологія як особливий пласт лексики допомагає організувати знання, систематизуючи, описуючи та транслуючи їх, тим самим створюючи умови для збереження вже існуючих наукових концепцій та накопичення нових знань на базі наявних. До вивчення термінологічної лексики та особливостей її функціонування зверталось багато вітчизняних лінгвістів (Л. І. Батюк, А. А. Бурячок, А. І. Генсьорський, П. Ковалів, В. Й. Горобець та ін.). Її окремі етапи розглядалися у монографії «Історія української мови. Лексика і фразеологія» [Ярошевич 2008].

Слід зазначити, що поза колом уваги дослідників залишається низка питань, які у міру зростаючих вимог суспільства набувають особливої важливості. До них можна віднести проблему теоретичного осмислення наявного військово-термінологічного матеріалу англійської мови, виявлення специфіки сучасних англійських військових термінів з погляду їхнього функціонування в широкому мовному контексті.

Метою цього дослідження є розгляд структурно-семантичних особливостей англійської військової термінології при її використанні в контекстах різних засобів масової інформації, у тому числі далеких від військової тематики. Поставлена мета вимагає для свого вирішення використання взаємодоповнюючих таких методів дослідження як описово-аналітичний метод (при вивченні теоретичних робіт дослідників), аналіз словникових дефініцій, порівняльний метод.

Виклад основного матеріалу. У лінгвістиці не існує єдиного трактування поняття «термін», тому узагальнюючи трактування вітчизняних та закордонних вчених, можна стверджувати, що термін – це одиниця будь-якої конкретної природної або штучної мови, що володіє стихійно або свідомо сформованим спеціальним термінологічним значенням, яке може

бути виражене в словесній формі або в тому чи іншому формалізованому вигляді, і досить точно і повно відображає основні, суттєві на конкретному рівні розвитку науки і техніки ознаки відповідного поняття.

Ми погоджуємося з думкою французького лінгвіста Ж. Мунена, який стверджував, що «окремо взятий термін сам по собі є фікція. Він існує лише в системі термінів, тобто поряд з іншими термінами, з якими він пов'язаний певними відношеннями» [Mounin 1990 : 135]. У цьому контексті для кращого розуміння будь-якої терміносистеми, у першу чергу, слід дослідити структуру та семантику термінологічних одиниць, що цю систему утворюють.

В якості матеріалу для дослідження використовувалися тексти новинних інтернет-джерел, присвячені інформації про військові дії та збройні конфлікти, в основному інтернет-версії газет The Guardian та The New York Times. Відбір фактичного матеріалу проводився з урахуванням показовості терміну з погляду його розвитку в термінологічній системі, тематичній приналежності термінів, їх частотності, а також у рамках розгляду відповідності терміна за визначенням.

Військова термінологія розглядається нами як частина активної загальномовної лексики, тому що поняття, які вона називає, є життєво важливими для сучасної людини [Baumann 2013 : 10]. Тому в якості матеріалу дослідження відбиралися такі термінологічні одиниці, які, з одного боку, були б пов'язані з військовими реаліями, а з іншого, були б присутніми у свідомості реципієнтів-нефахівців, тобто активно включалися у повсякденну лексику. Працюючи над матеріалом дослідження було використано загальні та спеціальні словники. Зі зрозумілих причин у текст статті увійшли в повному обсязі вивчені приклади.

Мовознавці виокремлюють п'ять способів термінотворення: семантичний, морфологічний, морфолого-синтаксичний, синтаксичний і запозичення. Доступний нам корпус фактичного матеріалу дозволив виявити в англійській військовій терміносистемі у структурному аспекті за кількістю компонентів такі одиниці: терміни-слова, або моноксеми, до яких можуть бути зараховані і складні терміни, утворені додаванням основ, які пишуться разом або

через дефіс; та терміни-словосполучення, або багатокомпонентні терміни. Останні розуміємо як поєднання слів, що мають структурну і семантичну єдність і є розчленованою термінованою номінацією. Критерієм розгляду словосполучення як однієї номінативної термінологічної одиниці є його використання для називання одного поняття.

Утворення військових термінів відбувається звичайними, характерними для англійської мови способами словотвору: морфологічним та лексико-семантичним, шляхом запозичення як з інших галузей науки і техніки, так і з інших мов, а також на основі словосполучень [Burne 2006; Zupan & Štefanič 2014]. Утворення термінів-слів відбувається здебільшого за допомогою афіксації.

Аналіз показав, що до найбільш продуктивних суфіксів, за допомогою яких утворюються військові терміни-іменники належать такі: *-age* (*barrage, espionage, stowage, damage, fuselage, camouflage, salvage*), *-al* (*official, corporal, admiral, arsenal, dispersal*), *-ant* (*sergeant, warrant, lieutenant, militant*), *-er* (*bomber, launcher, commander, officer, canister, gunner*), *-ier* (*carrier, grenadier*), *-ing* (*fighting, camouflaging, fueling, hardening*), *-(t)ion* (*ammunition, position, battalion, division, explosion, incursion, invasion, fortification*), *-ency* (*counterinsurgency, insurgency*), *-ance* (*ordnance, reconnaissance, surveillance, guidance*), *-ity* (*security, infectivity, lethality, mobility, modularity, survivability*). Найбільш уживаними у текстах англійських новинних повідомлень є префікс *counter-* (*counterinsurgency, counterair, counterattack, countermeasure, countermobility, counterscarp, countersign*) [Glossary; Military slang].

З-поміж суфіксів прикметників найчастіше траплялися такі: *-ary* (*military*), *-ic(al)* (*hypersonic, mobaric, tactical*), *-ty* (*safety, lethality*). До найбільш уживаних у медійних текстах префіксів прикметників належать *hyper-* (*hypersonic, hypervelocity*) та *anti-* (*anti-ballistic, antiarmor, antiaircraft, antipersonnel, anti-ballistic, anti-ship*). Дієслова з префіксами представлені малою групою: *de-* (*debrief, defend*), *re-* (*remove, reenlist, retire*), *in-* (*invade, incapacitate*).

До термінів-слів, утворених словоскладанням, тобто способом словотворення, за якого нове слово утворюється шляхом поєднання

основ двох або трьох слів належать такі іменники: *battlefield, rifleman, cockpit, countdown, field-expedient, Blackjack, warplane, firepower, stronghold, warship, Beyond-Line-of-Sight, bridge-erection, low-drag, fireball, firepower, hedgehog, helicopter* [Glossary; Military slang].

Конверсія – тип словотвору, у якому деякі існуючі слова, не змінюючи своєї вихідної форми, набувають значення іншої частини мови [Hodges 2014 : 87]. Методом конверсії утворюються дієслова (переважно від іменників), наприклад: *mortar – to mortar; shell – to shell; rocket – to rocket*. Можливий також процес утворення шляхом конверсії іменників від дієслів, наприклад, *to intercept – intercept, bomb – to bomb, defeat – to defeat, rebel – to rebel, rocket – to rocket, blockade – to blockade, to attack – attack* [Glossary; Military slang; Translating].

Скорочення – поширений спосіб морфологічного словотвору в англійській військовій лексиці, за якого відбувається скорочення певної частини звукової оболонки чи графічної форми слова. Безсумнівний вплив на інтенсивність і поширеність цього явища надають особливості стилю військових документів, які мають бути стислими. Багато термінів набувають статутного варіанта скороченого написання. Проте таке вживання скорочень у письмовій мові не є словотвором у прямому сенсі, оскільки у разі утворюються не нові слова, а лише використовується умовна система позначення вже існуючих лексичних одиниць. Графічні скорочення використовуються у писемному мовленні: *FA – Field Artillery*. Лексичні скорочення включають усічення, складноскорочені слова та аббревіатури. Звуко-буквенні аббревіатури є лексичними одиницями і реалізуються в мовленні алфавітним найменуванням букв, наприклад: *MG – machine gun; MP – military police* [Glossary].

У процесі аналізу англійських новинних повідомлень було виявлено такі скорочення: *illum(ination), (para)chute, arty* (*artillery*) – усічення частини основи; *medevac* (*medical evacuation*) – складання частин двох основ; *BDU* (*battle dress uniform*), *O-T* (*observer target*) – аббревіація [Glossary; Military slang].

Серед прикладів із зміною значення термінів у текстах англійських повідомлень було виявлено лише один термін – *surveillance* «спо-

стереження, розвідка спостереженням; спостереження за допомогою технічних засобів (радіолокаційних станцій, інфрачервоної техніки, тепlopеленгаторів тощо)».

Терміни-словосполучення утворюються шляхом додавання до терміну, що позначає родове поняття, ознак, що його конкретизують. Такі терміни фактично підводять певне поняття під більш загальне і одночасно вказують на його специфічну ознаку. Таким чином, утворюються термінологічні гнізда, що охоплюють численні різновиди явища, що позначається.

За кількістю компонентів ці терміни поділяються на двох-, трьох-, чотирьох- і більш компонентні, наприклад: *intelligence officer*; *career management field*, *dual purpose improved conventional munition*, *multiple-integrated laser engagement system*. [The International Institute 2018 : 102, 108]. Нарощування компонентів може бути продовжено, але при великій кількості компонентів семантико-синтаксичні зв'язки всередині термінологічного ряду порушуються, і словосполучення розпадається на два та більше окремих сполучень. Тому для збереження семантико-синтаксичних зв'язків усередині сполучення окремі компоненти прийнято з'єднувати дефісом або відокремлювати комою. У доступному нам корпусі фактичного матеріалу було виявлено такий приклад – *landing craft, infantry* «флагманський десантний корабель».

У термінах-словосполученнях граматичне оформлення може виражатися: суфіксами (*motionless position*, *protective equipment*); прийменниками (*system of axes*, *system of conductors*); закінченнями (*multiple-integrated system*, *noncommissioned officer*); а також представляти нефлексивну атрибутивну конструкцію (*rifle division*, *night observation*).

Таким чином, нами були розглянуті основні структурно-семантичні характеристики військової термінології та способи її утворення на морфологічному, лексико-семантичному та синтаксичному рівнях.

Мета нашого дослідження полягала також у виявленні впливу російсько-української війни на зміни в англомовній термінологічній системі. Доступний нам корпус англомовних новинних повідомлень про війну в Україні показав, що найбільш уживаними є лексичні одиниці на позначення військової техніки, зброї та амуніції.

Виокремлені одиниці відображують потреби українських військових. Терміни-слова складають 21% аналізованої лексики та позначають, як правило, зброю та техніку (*javelin* – джавелін; *tank* – танк; *missile* – ракета; *shell* – снаряд; *drone* – дрон; *weapons* – зброя; *bomber* – бомбардувальник; *howitzer* – гаубиця), амуніцію та захист (*helmet* – шолом; *shelter* – укриття).

Терміни-словосполучення складають 79%, позначаючи зброю: *surface-to-air missile* – зенітно-ракетний комплекс; *fighter jet* – винищувач; *cargo plane* – вантажний літак; *anti-tank weaponry* – протитанкова зброя; *anti-aircraft (AA) warfare / air defense* – ППО (протиповітряна оборона); *rocket launcher/ RPG* – ракетна установка; *armoured personnel carrier (APC)/ vehicle* – бронетранспортер (БТР); *assault rifle* – автоматичний карабін; *surgical strikes* – точкові удари; *thermobaric bombs* – вакуумні бомби; *cluster bombs* – касетні бомби; *mounted machine guns* – кулеметна установка; *belt-fed machine guns* – кулемет з патронною стрічкою. Лише два терміна-словосполучення було виявлено на позначення захисту: *flak jacket / bulletproof vest* – бронежилет; *air raid siren* – повітряна тривога.

Друга група військових термінів містить номінативні одиниці на позначення військових дій, які вербалізує 17% термінів-слів (*invasion* – вторгнення; *morale* – бойовий дух; *withstand* – встояти; *rebuff* – давати відсіч; *capitulate* – здаватися, капітулювати; *curfew* – комендантська година; *ejection* – катапультивання; *withdrawal* – виведення військ; *looting* – мародерство) та 83% термінів-словосполучень (*go behind enemy lines* – відправлятися в тил ворога; *hold/ lose a position* – утримувати / втрачати позиції; *place tracking markers* – ставити мітки; *make / throw molotov cocktails* – робити / жбурляти коктейлі Молотова; *utter defeat* – повна поразка; *to get the knock* – зазнати поразки; *lay down one's arms* – складати зброю; *fire/ launch/ intercept a missile* – стріляти ракетою / запускати ракету / перехоплювати ракету; *hit/ miss/ destroy/ eliminate the target* – вдарити ціль / не влучити в ціль / зруйнувати ціль / знищити ціль; *attack civilian targets* – атакувати цивільні об'єкти; *hold off the enemy* – стримувати ворога; *beat back the enemy* – відбивати ворога; *to besiege the city* – оточити

місто; *be under threat of an aerial attack* – перебувати під загрозою повітряних ударів; *face a fierce rebuff from* – зіткнутися з жорсткою відсіччю зі сторони; *ground zero* – епіцентр; *guerrilla warfare* – партизанська війна; *cease the fire* – припинити вогонь; *disembarkation of troops* – висадка десанту; *to hold someone in captivity* – тримати у полоні; *to push forward* – просуватися; *retain a significant part of their fighting potential* – зберігати значну частину військового потенціалу).

До третьої групи належать номінативні одиниці на позначення людей та організацій. У цій групі переважають терміни-слова, що складають 87% аналізованої лексики (*invader* – загарбник; *intelligence* – розвідка; *hostages* – заручники; *casualties* – втрати; *fatalities* – смертельні втрати; *wounded* – поранені; *refugees* – біженці; *ally* – союзник; *checkpoint* – блок-пост; *chaplain* – капеллан; *looter* – мародер). У свою чергу терміни-словосполучення складають 13% аналізованої лексики (*Armed Forces of Ukraine* – Збройні Сили України; *territorial defense* – територіальна оборона; *death toll* – кількість жертв; *prisoners of war* – військовополонені; *guerrilla combatants* – партизани).

Четверту групу, що позначає переговори та мир, складають терміни, що не є кодифікованими, однак ми вважаємо, що вони будуть заховані до військових термінів, адже яскраво від-

дзеркалюють воєнні події в Україні. У процесі аналізу англomовних новинних повідомлень було виокремлено такі терміни-словосполучення: *to close the Ukrainian airspace* – закрити повітряний простір над Україною; *evacuation routes for people* – евакуаційні коридори для людей; *to act as a mediator* – виступати посередником; *to bring the war to an end* – завершити війну; *to hold talks* – вести переговори; *to delay negotiations* – відкладати переговори; *to join efforts* – докладати спільних зусиль; *to ensure the safe evacuation of people* – забезпечити безпечну евакуацію населення; *to rescue people* – рятувати людей; *flee the country* – втекти з країни (негативний контекст); *flock to the railway station* – ринуть до залізничних вокзалів; *to stand one's ground* – відстоювати позицію, і лише одне термін-слово – *denazification* – денацифікація.

Висновки. Проаналізувавши тексти новинних повідомлень, ми дійшли висновку, що англomовна військова термінологія поповнюється шляхом актуалізації кодифікованих термінів, через появу неологізмів та включення до неї загальноновживаних номінативних одиниць під впливом змін в англomовному суспільстві та у світі, зокрема через війну в Україні. Виявлено, що найбільшу кількість термінів складають словосполучення.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у дослідженні військових термінів-неологізмів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ярошевич Ірина Арнольдівна. Українська морфологічна термінологія XX – початку XXI ст. URL: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/341547.html>.
2. Baumann K. D. The interdisciplinary concept of translational ntertextuality, illustrated on the basis of LSP text networks. SYNAPS 29. 2003. Pp. 7–17.
3. Byrne J. Technical Translation. Dordrecht: Springer, 2006.
4. Glossary of Military Terms, Lexicon and Abbreviations. URL: <https://www.atsgroup.net/glossaries/glossary-lexicon-military.html>
5. Hodges A. Alan Turing: The Enigma. London : Vintage, Random House, 2014. 768 p.
6. Military slang. URL: www.howlingpixel.com
7. Mounin G. Les problèmes théoriques de la traduction. Paris : Gallimard, 1990. 296 p.
8. The International Institute for Strategic Studies. The Military Balance. London Office, 2018. 504 p.
9. Translating military slang terms from English. *Research on Humanities and Social sciences*. № 6(24). 2016. Pp. 52–62.
10. Zupan S., Štefanič M. Military jargon in the Slovenian translation of Hostile Waters. URL: <http://www.sdas.edus.si/Elope/PDF/ElopeVol11-1Zupan-Stefanic.pdf>.

REFERENCES

1. Yaroshevyeh, I. A. Ukrainiska morfolohichna terminolohiia XX- pochatku XXI st. Available at : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/341547.html>.
2. Baumann, K. D. (2013). The interdisciplinary concept of translational ntertextuality, illustrated on the basis of LSP text networks. SYNAPS 29. 7–17.

3. Byrne, J. (2006). *Technical Translation*. Dordrecht : Springer.
  4. Glossary of Military Terms, Lexicon and Abbreviations. Available at: <https://www.atsgroup.net/glossaries/glossary-lexicon-military.html>.
  5. Hodges, A. (2014). *Alan Turing: The Enigma*. London : Vintage, Random House, 768.
  6. Military slang (2019). Available at : www.howlingpixel.com.
  7. Mounin, G. *Les problèmes théoriques de la traduction*. Paris : Gallimard, 1990, 296.
  8. The International Institute for Strategic Studies (2018). *The Military Balance*. London Office, 504 p.
  9. Translating military slang terms from English. (2016). *Research on Humanities and Social sciences*. 6(24). 52–62.
  10. Zupan, S., & Štefanič, M. (2014). Military jargon in the Slovenian translation of *Hostile Waters*. Available at: <http://www.sdas.edus.si/Elope/PDF/ElopeVol11-1Zupan-Stefanic.pdf>
-

H. A. BEVZO

Ph.D. in Linguistics,

*Associate Professor at the Department of General Studies,
Ukrainian-American Concordia University, Kyiv, Ukraine*

E-mail: halyna.bevzo@uacu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0003-3731-8867>

A. D. ALIYEVA

Candidate of Philological Sciences,

*Associate Professor at the Department of Foreign and Ukrainian Philology,
Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine*

E-mail: sep-tima@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0001-7888-9776>

O. S. POLISHCHUK

Ph.D. in Linguistics,

*Associate Professor at the Department of Special Language Training,
Military Institute of Kyiv National University named after Taras Shevchenko, Kyiv, Ukraine*

E-mail: oleksandr_polishchuk@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0001-9306-617X>

LEXICO-SEMANTIC FEATURES OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGY

The article is devoted to the analysis of structural and semantic features of English military terminology. The scientific novelty of the study is that the work of military terminology is considered in the development under the influence of social processes and phenomena occurring in society. It has been proven that the use of military terminology has long been limited to its use by military experts in various military operations and daily life of the army. In modern conditions, when the media have access to participation and coverage of various political events, including military conflicts, military terminology is regularly used by politicians, journalists, diplomats and many others, as well as ordinary citizens. New terms are analyzed in terms of their compliance with standardization requirements; the influence of various political events and military conflicts on the formation and functioning of English-language military terminology is assessed. In terms of frequency, the article lists the most commonly used military terms that have become relevant in English-language media discourse during the Russian-Ukrainian war. It is proved that the common vocabulary becomes a military term and vice versa under the influence of the description of the hybrid course of the war by English-speaking journalists. An analysis of English-language media coverage of the Russian-Ukrainian war revealed that military terminology included not only vocabulary denoting weapons, ammunition and military operations, as before, but also nominative units denoting victims and humanitarian organizations, as well as actions aimed at saving people and restoring peace.

Key words: affixation, military terminology, borrowing, conversion, word formation, term formation.